

صبر

«صبر» در یهودیت، یک صفت الهی است که به کرات توصیه به آن و اهمیت شکیبایی در مواجهه با چالش‌ها، آزمایش‌ها و مشکلات زندگی را در تورات و کتب انبیای بنی اسرائیل (عهد عتیق) مشاهده می‌کنیم. در تورات چنین آمده: «خداوند، آن قادر رحیم و بخشنده و دیرخشم و کثیر الاحسان و حقیقی است» (تورات، کتاب خروج، فصل ۳۴، آیه ۶ و کتاب اعداد، فصل ۱۴، آیه ۱۸). صفت دیرخشم‌بودن بدین معناست که او در اعمال مجازات و واکنش به خطاهای انسان، صبر می‌کند تا شاید انسان خود متوجه ناراستی‌ها شده و توبه کند؛ از این رو صبر راصفتی الهی می‌پندارند و انسان را به متصف شدن به آن توصیه می‌کنند.

وقایع متعددی در تورات، حکایت از صبر پیامبران و توصیه ایشان به آن دارد. از جمله، حضرت ابراهیم، در حالی که سال‌های مدیدی اولاد بود، وعده خداوند مبنی بر تبدیل شدنش به پدر اقوام راباور و صبری کرد تا در سنین کهنسالی صاحب اولاد شود و نسل‌های کثیری از ادیان ابراهیمی وارث او شدند.

حضرت یوسف در برابر توطئه برادران و تهمت‌های ناروای مصریان، صبری کرد و از صداقت خود دور نشد، تا سرانجام به سبیل در ستکاری در باور ادیان ابراهیمی تبدیل شد.

هنگامی که حضرت موسی برای نخستین بار برای ابلاغ فرمان خداوند جهت آزادی بنی اسرائیل نزد فرعون مصر می‌رود، فرعون متعاقب آن دیدار، شرایط زندگی را بر بردگان عبرانی بسیار سخت‌تر می‌کند و موسی نزد خداوند شکوه می‌کند که چرا به جای رهایی، اوضاع بندگانش بدتر شده است. خداوند در پاسخ، او را به صبر و انتظار دعوت می‌کند تا عاقبت نیکوی این روند رهایی را شاهد باشد (تورات، کتاب خروج، فصل ۶، آیه ۱). همچنین هنگامی که بنی اسرائیل به رهبری حضرت موسی از مصر خارج شدند، به ساحل دریا رسیدند، در حالی که سپاه فرعون آنان را تعقیب می‌کرد و ظاهراً راه گریزی نداشتند، به موسی شکایت کردند که چرا جان‌شان را به خطر انداخته و موسی در جواب قوم گفت: «اترسید؛ بایستید و نجات خداوند را ببینید» (تورات، کتاب خروج، فصل ۱۴، آیه ۱۳) و پس از این دعوت به صبر، دریا برای بنی اسرائیل شکافته شد.

امید و ایمان مفاهیمی گر خورده با صبر است، همان‌طور که در گفتار حضرت یعقوب چنین می‌خوانیم: «به نجات تو امید دارم، ای خدا» (تورات، کتاب پیدایش، فصل ۴۹، آیه ۱۸)، بدین معنا که منتظر می‌مانم و صبری خواهم کرد تا نجات الهی فرابرسد. میکای نبی نیز در کتاب خود در انتظار نجات، صبری را توصیه می‌کند: «من به سوی خداوند چشم می‌دوزم برای خدای نجات‌دهنده خویش انتظار می‌کشم، خدایم مرا اجابت خواهد کرد» (میکایا، فصل ۷، آیه ۷). حضرت سلیمان صبری را یک فضیلت اخلاقی می‌شمارد: «شخص دیرخشم مرا فعه را فرومی‌نشانند» (امثال سلیمان، فصل ۱۵، آیه ۱) و «دل صبور نیکوتر است از دل مغرور» (جامعه سلیمان، فصل ۷، آیه ۸) و «صبر از قدرت بهتر است و کسی که بر خود مسلط باشد، از شخصی که شهری را تسخیر کند، برتر است» (امثال سلیمان، فصل ۱۶، آیه ۳۲).

حضرت داوود صبر و انتظار برای نصرت الهی را به مؤمنان توصیه می‌کند: «اما من باور دارم که نیکویی خداوند را در زمین زندگان خواهم دید؛ برای خداوند انتظار بکش، نیرومند باش و دل قوی دار، آری، منتظر خداوند باش» (مزامیر داوود، فصل ۲۷، آیه ۱۴). داوود، پیش از آنکه به عنوان پادشاه بنی اسرائیل منصوب شود، توسط «شائول»، پادشاه تعقیب و تهدید می‌شد. او با وجود در خطر بودن جانش در لحظه‌ای که فرصت غلبه بر پادشاه برایش فراهم شده بود، با صبر و ایمان به خداوند، از انتقام‌جویی خودداری کرد، زیرا به وعده خداوند اعتماد داشت که او را به عنوان پادشاه منصوب خواهد کرد و سرانجام نیز چنین شد (کتاب اول سموئیل، فصل ۲۴).

اما معروف‌ترین مصداق صبر را در کتاب ایوب شاهدیم. ایوب که مردی ثروتمند و شریف بود، دارایی و فرزندان و سلامتی خود را از دست داد. ایوب نمی‌فهمید که چرا رنج می‌کشد و چرا خدا اجازه می‌دهد فرزندان رنج بکشند؟ دوستان ایوب به غلط تصور می‌کردند که رنج و درد همیشه در نتیجه گناه عارض می‌شود. آنها با این طرز تفکر، سعی داشتند ایوب را قانع کنند که از گناه خود توبه کند. البته دوستان او در اشتباه بودند، اما ایوب با آنکه درک نمی‌کرد که چرا این اتفاقات تلخ و دردناک برایش رخ داده، حتی در کشاکش رنج و درد هم دست از اعتماد و عشق به خدا برنداشت و صبری پیشه کرد، تا عاقبت پاداش صبری خود را با درک حکمت الهی دریافت کرد و نامش با عنوان مظهر صبر جاودانه شد.

در آموزه‌های تلمود و روایات آن نیز صبر مکرراً تمجید شده است. حکایات متعددی درباره صبری علمای دینی برای آموختن و آموزش ارش‌های اخلاقی ذکر شده و نیز توصیه‌های آنان به صبری، از جمله اینکه «در قضاوت و داوری دیگری، صبور باش» (تلمود، رساله پدران، فصل ۱، بند ۱). عالمی به نام «ربان گمیلتل» می‌گوید: «جهان بر سه پایه عدالت، راستی و صلح قرار دارد» (تلمود، رساله پدران، فصل ۱، بند ۱۸) و البته هر سه، با صبری حاصل خواهد شد. حکایتی درباره «هییل»، عالم متقدم مکتب تلمودی، می‌گوید که او در برابر لجابت و سماجت یک فرد کافر که روزی بارها به خانهاش مراجعه کرد تا به طور سریایی در جلوی خانه، کل تورات را فراگیرد، با خوشرویی صبری و مدارا کرد و در نهایت آموزه‌های تورات را برای آن کافر در این جمله خلاصه کرد: «آنچه بر خود نمی‌پسندی، بر هم‌نوعت روا مدار، این ریشه تمام احکام تورات است و مابقی تورات، تفسیر همین جمله است» (تلمود، رساله شبات، برگ ۳۱ الف).

اما مهم‌ترین و اساسی‌ترین ویژگی دینی یهودیت، صبر و انتظار برای ظهور منجی موعود است. حضرت یعقوب در وصیت به فرزنداناش گفت: «چوب تنبیه از یهودا و ترکه تادیب از نسلش دور نخواهد شد، تا روزگاری که ناجی ظهور کند و قومه‌ها فرمانبردار او گردند» (تورات، کتاب پیدایش، فصل ۴۹، آیه ۱۰). و این باور جزء اصول سیزده‌گانه ایمان یهود بدین مضمون قرار گرفت: «من با ایمان کامل به آمدن «ماشیح» (منجی موعود یهود) باور دارم و با وجود اینکه تأخیر کند، هر روز به انتظار آمدن او خواهم ماند.» و این انتظار برای نجات جهانی، به درازنای هزارها یهودیان را به صبری و تحمل مشکلات تاریخی ترغیب کرده است.

ایوب؛ شمایل شکیبایی

در نگاه یهودیت امید و ایمان مفاهیمی گره خورده با صبر است

آرش آباثی | پژوهشگر و مدرس حوزه یهود، سردبیر ارگان انجمن کلیمیان

